

STELIAN DUMISTRĂCEL – OMUL, CERCETĂTORUL, PROFESORUL¹

REMUS ZĂSTROIU*

În septembrie 1963, cu nerăbdare și cu emoție, intram în holul casei din Iași, strada Karl Marx (astăzi, strada Lascăr Catargi), numărul 15, clădire în care se afla sediul Centrului de Lingvistică, Istorie literară și Folclor (viitorul Institut). La secretariat, împreună cu cele două secretare, se afla și un tânăr cam de vârsta mea, înalt, zvelt, care discuta cu una dintre doamne. Presentând celeilalte doamne adresa Serviciului de personal al Filialei Iași a Academiei, prin care eram numit asistent de cercetare la Centru, am rugat-o să-mi spună cui trebuie să mă adresez pentru informațiile necesare angajării. Doamna respectivă, zâmbind, mi-a spus că nimerisem bine, pentru că tânărul care era în birou făcea parte dintre cercetătorii Centrului și mă putea îndruma. Cu amabilitate, el mi s-a adresat, recomandându-se Stelian Dumistrăcel.

Așa a debutat o relație de colegialitate, de colaborare și mai ales de prietenie, destinată să dureze nici mai mult, nici mai puțin decât 59 de ani, între mine și cel căruia, cu o vagă nuanță de ironie, dar cu nespusă simpatie și prețuire, aveam să-i spun mereu „domnul Dumistrăcel”. Din primele zile am fost impresionat de modul direct, deschis și amical cu care și-a asumat „misia” de a mă familiariza cu programul Centrului, cu obligațiile de serviciu și, totodată, cu sistemul de relații colegiale existent, fără îndoială, între viitorii mei colegi sau între aceștia și cei ai Institutului de Istorie, colocalarii noștri.

De-a lungul timpului, ne-am apropiat din ce în ce mai mult și ne-am cunoscut din ce în ce mai bine. Deși făceam parte din departamente diferite (în anii '60 se intitulau „colective”), aveam nenumărate prilejuri să lucrăm împreună, pentru că, fiind o vreme ultimii veniți, tot ce ținea de administrația și de „bucătăria” Centrului

¹ Textul de față reproduce, cu minime intervenții de natură preponderent tehnoredacțională, evocarea cu același titlu apărută în „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»”, anul XXII, nr. 1, ianuarie–martie 2022, p. 10–12.

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române – Filiala Iași, România (analexa2003@yahoo.fr).

cădea în chip firesc în sarcina noastră; la fel, și pregătirea diverselor ședințe de comunicări sau a inevitabilelor și plictisitoarelor ore de învățământ politic, a organizării bibliotecii (pe atunci în formare) etc. Avea deja o anumită experiență în îndeplinirea acestor „sarcini” (cuvânt cu multe sensuri, cvasioficial, una dintre mărcile perioadei) și trebuie să recunosc că mă amuza, dar îmi stârnea și uimire, modalitatea relativizantă și temperată de umor, asociată și cu o doză de scepticism, dar cu multă aplicație și promptitudine, prin care se angaja în rezolvarea lor.

Esențială în relația dintre noi s-a dovedit a fi însă o altă latură a activităților comune, aceea care provenea din obligațiile rezultate din procesul cercetării științifice și, înainte de toate, din partea pe care o constituiau eforturile de specializare în domeniile respective ale fiecăruia dintre noi. Întâlnisem astfel, în „domnul Dumistrăcel”, un coleg gata cu orice prilej să se angajeze, fără să țină seamă de unele ocupații care l-ar fi silit să-și măsoare timpul, în nenumărate și atractive discuții, în egală măsură utile, izvorâte din lecturile noastre, diferite sub multe aspecte, dar unite în latura lor formativă, din nevoia noastră de informație nouă sau de clarificare a numeroaselor întrebări și nedumeriri care ne solicitau adesea.

Avea un registru de informații de specialitate în egală măsură cuprinzător și bine selectat. Îl caracterizau pe deplin interesul, atitudinea critic-interogativă, bucuria de a înregistra, de a înțelege și de a comunica ceea ce afla, atât în domeniul dialectologiei, cât și în alte diverse zone ale științelor limbii, abordate toate cu pătrundere, cu adecvare, cu o binevenită trimitere spre disciplinele înrudite sau spre literatură, spre artă etc. Și a știut, cu un instinct didactic remarcabil, asociat cu o implicare rară, să transmită tot ceea ce acumulase sistematic și, se poate spune fără ezitare, cu o contribuție personală marcantă, studenților care au avut șansa să îi audieze cursurile, prin excelentul său demers didactic, exercitat exemplar, la Facultățile de Litere ale Universităților din Iași, Galați, Bacău sau Bălți.

Este firesc deci să amintesc și o altă parte a bogatei sale înzestrări intelectuale, și anume aceea constituită din ceea ce obținuse din lecturile preferate. Citise încă din liceu, iar uneori evoca nostalgic această experiență formativă, și continua să citească tot ce îi oferea în zona lui de interes literatura noastră și aceea universală. Se simțea însă atras în mod special de scrierile autorilor care proveneau și care se inspirau din realitățile satului românesc. Mă surprindea atunci și a continuat să mă surprindă până în ultimele momente ale relației noastre, atât de brutal întreruptă, profunzimea, originalitatea interpretărilor și sensibilitatea la care făcea apel atunci când comenta proza lui Creangă, Slavici, Sadoveanu, Rebreanu, Marin Preda sau a versurilor lui Marin Sorescu. Era, de asemenea, atras de diverse forme de manifestare culturală și intelectuală, începând cu lectura atentă și, adesea, critică, a unor reviste de factură științifică sau literară; nu-i era străină nici viața artistică, mai ales aceea din Iași (prietenia cu regretatul critic dramatic Ștefan Oprea constituia o sursă de informație și un prilej de prelungi și ocazionale „colocvii” teatrale).

De-a lungul timpului a fost solicitat și s-a implicat cu energie și responsabilitate în ceea ce constituia „viața internă” a Centrului și apoi a Institutului nostru. Numit mai întâi secretar și apoi membru al Consiliului științific (a rămas în acest Consiliu zece de ani, până în pragul pensionării, cu o prezență întotdeauna activă și constructivă), a condus în același timp Departamentul de dialectologie și, în bună măsură, prin contribuția sa, alături de aceea a colegilor dialectologi, s-au obținut rezultate care au făcut departamentul cunoscut și l-au impus în rândul colectivelor similare. Un rol deosebit a avut și în pregătirea, editarea și menținerea la un nivel științific corespunzător a revistei Institutului („Anuar de lingvistică și istorie literară”), mai întâi ca secretar științific de redacție și apoi ca redactor-șef. Impresionant și definitoriu este, în această ordine de idei, faptul că în urmă cu câteva săptămâni, puțin înainte de plecarea sa neașteptată dintre noi, în discuțiile telefonice aproape zilnice pe care le aveam, o temă abordată cu insistență a fost aceea a tematicii numărului următor din „Anuar”, cel pe anul 2022; dar soarta a vrut altfel, iar misiunea de a rezolva această problemă a revistei pe care a condus-o, trecând cu succes peste nenumărate dificultăți, mai mult de treizeci de ani va reveni unui nou redactor-șef.

Sunt convins, de asemenea, că studenții și doctoranzii săi, pentru care nu precupețea niciun efort, se vor gândi mereu cu firească recunoștință la el. Mai ales la căldura, atenția și ingenioasa strategie personală la care făcea apel în scopul de a-i călăuzi spre reușită, cu o abordare didactică deosebită, care transforma eventualele observații critice și propuneri menite să completeze, să clarifice sau să adauge unei demonstrații suportul unor necesare argumente în elemente ale unui prietenos periplu colocvial, lipsit cu totul de asperități profesionale.

O fațetă nu mai puțin impresionantă a personalității lui Stelian Dumistrăcel a constituit-o deschiderea și înțelegerea la care a recurs fără ezitare atunci când „podul” prieteniei a făcut posibilă restabilirea unor firești legături între românii din dreapta și din stânga Prutului. Relațiile personale, dar și acelea instituționale pe care le-a stabilit sau la realizarea cărora a contribuit alături de colegii de la Chișinău sau Bălți au devenit de-a lungul timpului utile, productive, oferindu-i și satisfacția de a afla, în mulți dintre cei pe care și i-a apropiat, prieteni și colaboratori la diverse proiecte științifice și culturale. De altfel, asemenea legături stabilise și cu numeroși specialiști din țară sau din străinătate, în primul rând din Germania, între care și Eugen Coșeriu; operei marelui lingvist de la Tübingen i-a dedicat în ultimii ani multe dintre contribuțiile sale științifice și dintre inițiativele cu caracter organizatoric (simpozioane, conferințe, volumul din anul 2021 al „Anuarului de lingvistică și istorie literară” etc.).

Personalitate complexă, înzestrat în chip fericit cu darul comunicării, cu o energie și o putere de muncă pe care le completau discreția, modestia și eleganța comportării, coleg pe care colaboratorii și prietenii se puteau baza, căutător neobosit al adevărului științific, cercetător eminent și profesor din clasa celor ce lasă ca moștenire în trecerea lor prin viață rezultate memorabile, Stelian

Dumistrăcel, „domnul Dumistrăcel”, ne-a părăsit mult prea repede. Dar cei ce i-au fost apropiați, prieteni, colaboratori, studenți, îi vor simți întotdeauna lipsa. Iar când vor trece prin dreptul modestului birou cu numărul 52, aglomerat de rafturile încărcate cu cărți, reviste, corecturi și manuscrise, de la primul etaj al clădirii Institutului, căruia i-a închinat, practic, șaizeci de ani de viață, cu dăruire și cu îndreptățită încredere în rosturile stăruinței sale de zi cu zi, îi vor adresa un gând de pioasă și sinceră recunoștință.

**STELIAN DUMISTRĂCEL –
THE MAN, THE RESEARCHER, THE PROFESSOR**

ABSTRACT

As a result of the personal relations of collegiality, collaboration and friendship with the commemorated personality, the author is able to trace his essential characteristics: a mixture of intellectual curiosity, didactic instinct, originality and assiduous work, in all his hypostases: as a researcher, as a teacher or as an editor-in-chief of the institute's journal.

Keywords: *Stelian Dumistrăcel, language sciences, literature, institute, university.*